

אחיו, עבור חלק בזכות למודו של אחיו שמעון.

הלל עסק בתורה. שבנא עבד עיסקא. אך לא פירנס שבנא את אחיו הלל.

לסוף, לאחר שלמד הלל תורה, מבלי שיפרנסו אחיו, אמר ליה שבנא להלל: תא, בוא נערוב, נשתתף יחד, הן ברווח מהעסק שלי, והן בשכר התורה שלך, וליפלוה, ונחלוק את הכל בינינו!

יצתה בת קול ואמרה: אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה, עבור הזכות בתורה שלמד אדם אחר — בוז יבוזו לו! (6)

אומר בן עזאי: חייב אדם ללמד את בתו כא-ב תורה.

רבי אליעזר אומר: כל המלמד את בתו תורה — מלמדה תיפלות!

לפי שהיה עזריה עוסק במסחר, ומפרנס את שמעון אחיו, שיוכל לעסוק בתורה. והיות וכל לימודו של שמעון התאפשר בגלל שאחיו החזיקו, הרי יש לעזריה חלק בלימודו של אחיו, ובזכות זאת נקרא שמעון, שהיה תנא, על שם אחיו — "שמעון אחי עזריה".

ולא מתכוון הכתוב שיש לבוז לכרבי יוחנן דבי נשיאה, שהיה רבי יוחנן מתפרנס על ידי בית הנשיא, ולכן היה לנשיא חלק בזכות תורתו.

אלא כונת הכתוב היא, שיש לבוז למי שנותן הון עבור זכות בתורה, כהלל ושבנא.

דכי אתא רב דימי, כאשר בא רב דימי מארץ ישראל, אמר:

תשובת מהר"ם אלשאקר [סימן קא], המביא את דברי רב האי גאון, שכל המעלה בדעתו כי המחזיק בלומד תורה שוה הוא ללומד עצמו, אינו מבין מהו לימוד תורה. כי לא ניתן להגיע להשגות ולמעלות רוחניות מבלי שילמד האדם בעצמו תורה. והשכר האמיתי שיש לאדם, היא קרבתו לאלהיו, לפי גדלות נפשו, ולפי השגתו בתורת ה', ובעולם הבא נהנים הצדיקים מזיו השכינה, כל אחד באופן יחסי לפי הכרתו בהקב"ה ובתורתו, ולא ניתן להגיע לכך ללא לימוד תורה!

אלא, שמגיע שכר מרובה למי שמחזיק בידי תלמיד חכם שילמד, ושכר זה הוא מרובה על כל שכר מצוה אחר, כי אין זו צדקה גרידא, אלא צדקה המחזיקה את לימוד התורה.

ואת השכר הזה מקבל המחזיק בכל ענין,

6. והיינו, שלא ניתן "לרכוש" זכויות בתורה או במצוות מאדם שיש לו זכויות, לאחר שהן נוצרו מכח עשייתו העצמית, ללא עזרתו של ה"רוכש". אך אדם המאפשר לאדם אחר את קיום הלימוד או המצוה, על ידי סיועו לאדם הלומד או לעושה המצוה, אז מגיע למסייע חלק במצוה, כי מכוחו היא התקיימה על ידי האדם האחר.

וכך פסק הרמ"א להלכה בשולחן ערוך יורה דעה, בהלכות תלמוד תורה, שיכולים שני אנשים להסכים ביניהם שאחד מהם ילמד תורה והשני יעסוק במסחר, ויחלקו ביניהם את השכר. והוסיף שם הש"ך, שהחלוקה היא בשוה בכל השכר של ההסכם ביניהם, הן בשכר של לימוד התורה, והן ברווח של העסק.

אמנם מלשונו של הרמ"א משמע שהשכר מתחלק בין שניהם, אולם הברכי יוסף מציין את

זה? דהיינו, מדוע הם אינם חוששים לדברי הפסוק שלימוד תורה מביא להכרת הערמימות, ולכן הם לא חשו שמא תיכנס ערמה באשה, ותבוא לחטוא בצנעא.

ומשנינן: **מיבעי ליה**, צריכים הם את הפסוק הזה לדרשו **ברבי יוסי ברבי חנינא**.

דאמר יוסי ברבי חנינא: אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום מכל עסק, עליהן. (2)

שנאמר "אני חכמה [תורה] — שכנתי [במי שהוא] ערמה".

אמר רבי יוחנן: אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשים עצמו כמי שאינו קיים.

שנאמר "והחכמה — מן המשים עצמו כן אין, תמצא".

שנינו במשנה: **רבי יהושע אומר, רוצה אשה בקב ותיפלות.**

והוינן בה: **מאי קאמר רבי יהושע?**

ותמהה הגמרא: וכי לימוד תורה לבתו, לימוד של "תיפלות" **סלקא דעתך**, יעלה בדעתך לקרוא לה!?

אלא, אימא, אמור כך: הרי זה כאילו למדה תיפלות. והיינו, כיון שיש הרבה ענינים בתורה העוסקים בערמת הרשעים, בתכסיסיהם וברמאויותיהם, והכל כדי שידע הדיין כיצד מסוגלים הבריות לרמות, וכיצד יש להגיע לחקר האמת, יש לחוש שאם אשה תלמד תורה, היא תבוא לנהוג בערמה, ולעשות מעשים מקולקלים בצנעא, כיון שנשים, דעתן קלה, ומתפתות בקלות למעשה עבירה. (1)

אמר רבי אבהו: מאי טעמא דרבי אליעזר? דכתיב [משלי ח] "אני חכמה, שכנתי ערמה".

כיון שנכנסה חכמה של תורה באדם — נכנסה עמו ערמומית!

והוינן בה: **ורבנן [בן עזאי, המחייב את האדם ללמד בתו תורה] האי "אני חכמה" — מאי עבדי ליה? מה הם עושים עם פסוק**

חכמתה לכל. ובתלמוד המערב אמרו דרך גוזמא: ישרפו דברי תורה, ואל ימסרו לנשים!"

2. ומשמעות "ערום" כאן, היא חסר כל, שהיות וניתק עצמו מעסק, אין לו רכוש. רש"י.

עוד ביאר רש"י, שיש הגורסים "שמשים עצמו ערום עליה". ולפי גירסא זו ביאור הדברים הוא, שהתורה מתקיימת במי ש"מערים", שזומם כל הזמן כיצד ילמד יותר טוב, שאינו שקט על מקומו ולומד רק ממקור אחד, אלא הוא שוקד לקבוץ לעצמו דברי תורה מכל אדם.

אפילו אם מי שהוא החזיק בו ביטל את זמנו ולא למד. כי הוא מקבל את שכרו על מה שהוא איפשר לאדם אחר ללמוד תורה, ולא על לימוד תורתו של האחר.

1. רש"י, לפי המהרש"א.

וכתב המאירי, תיפלות, הם דברים בטלים. "שמתוך הבנתה ביתר מגדרה [דהיינו, שעל ידי הלימוד היא מבינה יותר מהבנתה הרגילה], היא קונה ערמימות מעט, ואין שכלה מספיק להבנה הראויה. [ואולם] היא סבורה שהשיגה [את הבנה הראויה]. ומקשקשת כפעמון להראות את

א. אמר רבי יוחנן: זה המטעים דבריו לדיין, קודם שיבא בעל דין חברו.

לפי שאם שומע הדיין את דבריו של צד אחד שלא בנוכחות הצד שכנגד, נקבעים דברי הראשון בלבד, ואין הוא מקבל כראוי את דברי השני. ולכן העושה זאת נקרא "ערום", לפי שנוהג בערמה, ונקרא רשע משום שעבר על "לא תשא שמע שוא".⁽⁴⁾

ב. רבי אבהו אומר: "רשע ערום" זה הנותן דינר לעני להשלים לו מאתים זוז.

דתנן: מי שיש לו מאתים זוז, הרי הוא אינו עני, ולא יטול לקט, שכחה ופאה, ומעשר עני, שהם מתנות עניים.

היה לו מאתים חסר דינר הרי הוא בגדר עני, ויכול להתפרנס מן הצדקה. ולכן, אפילו אם אלף דינר נותניו לו כצדקה כאחת, הרי זה יטול!

ולכן, אדם הנותן דינר אחד לעני הבא ללקט לקט עניים בשדהו, וכוונתו היא להשלים בכך את ממנו של העני למאתים זוז, ובכך למנוע ממנו את האפשרות לקחת את הלקט משדהו, ועושה זאת משום שהוא רוצה שיטלו את הלקט קרוביו העניים, הרי הוא רשע, כי אין כוונתו ליתן צדקה לחבירו, אלא רק לשלול ממנו את האפשרות להתפרנס מן הצדקה.

ומשינן: הכי קאמר רבי יהושע: לא טוב שתלמד האשה תורה, כי רוצה מעדיפה אשה בקב מזון, שהוא דבר מועט, ובלבד שתהא תיפלות עמו, שיהא בעלה אצלה תמיד, מאשר תשעת קבין, של מזונות מרובים, וחיי פרישות מבעלה, כדרכם של לומדי תורה!

וכיון שכך הוא דרכה של אשה, לא טוב הוא שתלמד תורה.⁽³⁾

עוד שנינו במשנה: הוא היה אומר, חסיד שוטה, וכולי.

ומבאר הגמרא: היכי דמי, מי הוא "חסיד שוטה"? —

כגון דקא טבעה איתתא בנהרא, שרואה כיצד טובעת אשה בנהר, ואמר החסיד השוטה: לאו אורח ארעא, אין זו מידת דרך ארץ לאיסתכולי [להסתכל] בה, ואצולה, ולהצילה [דהיינו, כיון שבשעת הצלחה הוא צריך להסתכל בה, הוא נמנע מלהצילה].

עוד מבאר הגמרא את דברי רבי יהושע במשנה:

היכי דמי "רשע ערום"? —

ומביאה הגמרא כמה דעות של אמוראים, מהו "רשע ערום".

ואוי לנשותיהם!

ומעתה איך תעמיס עליה עול תורה? והרי אף [עול תורה] של בעלה קשה לה.

4. המטעים לדיין והדיין השומע אותו לפני שבא בעל דינו, שניהם עוברים בלאו של "לא תשא

3. כתב המאירי: רוצה [אשה] שיהא בעלה עם הארץ, ואינו יודע אלא מעט בכדי הצורך ההכרחיים, ושיהא מיטפל עמה, משיהו לו תשעה קבין, רצה לומר, חכמה יתירה, ושיהא פורש ממנה מתוך חכמתו.

וכמו שאמרה ציפורה אשת משה: אשריהם,

ג. **רבי אסי אמר רבי יוחנן:** "רשע ערום" זה המשיא עצה ליתומים למכור ב"נכסים מועטין".

ואמר זאת לשיטתו —

דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין, מזה שמכרו, מכרו!

דהיינו, מי שמת והניח בנים ובנות, יורשים הבנים את הנכסים, והבנות מתפרנסות מהנכסים שירשו הבנים.

ואם השאיר אחרין נכסים מועטים, שאינם מספיקים אפילו למזונות הבנים והבנות, תיקנו חכמים שיש זכות לבנות לאכול מהנכסים, ואילו הבנים יחזרו על הפתחים.

אבל, אם קודם שבאו הבנות לבית דין לתבוע את הבנים שיעמידו את הנכסים המועטים בחזקתן כדי שיוכלו להתפרנס בהם מתקנת חכמים, קדמו הבנים ומכרו את הנכסים, אין הבנות יכולות לתבוע את היתומים.

ולכן, מי שמיעץ ליתומים להערים על תקנת חכמים, ולמכור את הנכסים מיד, כדי למנוע מהבנות להתפרנס מהם, והרי הוא "רשע" המלמד אחרים להערים על דברי חכמים, ולפיכך הוא נקרא גם "ערום".

ד. **אביי אמר:** זה המשיא עצה למכור בנכסים, כרבן שמעון בן גמליאל.

דתניא: האומר לחברו, נכסי נתונים לך במתנה, אך אין זו מתנה גמורה, כי נתן אני

לך בלבד אותה לא ליורשיך. ולכן, אחריו, כשתמות יהיו הנכסים הללו נתונים לפלוני.

ואם ירד הראשון, ומכר את הנכסים, ואכל, וכילה את הנכסים — אם מת הראשון, הרי השני, זה שניתנו לו הנכסים לאחר מיתת הראשון, הולך ומוציא את הנכסים שנמכרו מיד הלקוחות, דברי רבי.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין לשני אלא מה ששייר ראשון אצלו, ולא ממה שמכר.

ולדבריו, הרי הוא רשע, שמונע את קיום דבריו של הנותן, הנהוג בערמה.

ה. **רב יוסף בר חמא אמר רב ששת:** זה אדם רשע ומושחת, המערים ומתחזה לצדיק, ה"מכריע" אחרים באורחותיו, שמראה להם לנהוג בדרכו כאילו הוא צדיק, בשעה שכל מגמתו היא לחפות על שחיתותו.

ו. **רבי זריקא אמר רב הונא:** זה המיקל לעצמו, ומחמיר לאחרים. שהוא רשע במה שמקל לעצמו, וערום במה שמחמיר לאחרים ומתחזה כצדיק.

ז. **עולא אמר:** זה אדם שקרא, שלמד את כב-א המקרא, ושנה את המשניות, ואולם הוא לא שימש תלמידי חכמים, שלא למד את דברי הגמרא, ולכן הוא אינו יודע את חילוקי הדינים היוצאים מלימוד דבריהם של התנאים בגמרא.

וכיון שאינו בקי בטעמי המשניות, הרי הוא נקרא "רשע", כי אין תורתו מבוררת, והרי הוא מכשיל את התלמידים הלומדים ממנו תורה.